

هیئت منصفه و دادرسی مطبوعاتی در قوانین ایران

حمید مقدم فر*

- شرکت هیئت منصفه در دادگاههای کیفری، سبب می‌شود که این دادرسیها جنبه مردمی به خود گیرند و افکار عمومی در آنها تجلی یابد. به سخن دیگر، آرای که با شرکت هیئت منصفه صادر شود، نماینده افکار عمومی و نشانگر توقعات مردم از دستگاه قضایی خواهد بود.
- اعضای هیئت منصفه بیشتر از قاضیان حرفه‌ای نماینده افکار عمومی هستند و بهتر از آنان می‌توانند در مورد هر جرم مطبوعاتی به دقت اظهار نظر کنند که آیا انتشار خبر یا مقاله‌ای خاص، سوءاستفاده از آزادی و در نتیجه جرم است، یا یک انتقاد اساسی می‌باشد که بالطبع نه تنها جرم نیست، بلکه وظیفه مطبوعات است.

هیئت منصفه، گروهی از اشخاص غیررسمی هستند که در رسیدگی به پاره‌ای از جرایم، تحت شرایط خاصی با قضات دادگاهها همکاری می‌کنند.^(۱)

شرکت هیئت منصفه در دادگاههای کیفری، سبب می‌شود که این دادرسیها جنبه مردمی به خود گیرند و افکار عمومی در آنها تجلی یابد. در حقیقت، چون اعضای هیئت منصفه نمایندگان اقشار مختلف جامعه هستند، لذا انتظارات افراد جامعه از عدالت و دادگستری تامین می‌شود و همچنین قضاوتی که جامعه خواهان آن است، در مورد بزهکار اعمال می‌گردد. به سخن دیگر، آراییی که باشرکت هیئت منصفه صادر شود، نماینده افکار عمومی و نشانگر توقعات مردم از دستگاه قضایی خواهد بود.

در مورد جرایم مطبوعاتی، فلسفه ایجاد هیئتهای منصفه به خاطر این بوده است که اعضای هیئت منصفه بیشتر از قضایان حرفه‌ای نماینده افکار عمومی هستند و بهتر از آنان می‌توانند در مورد هر جرم مطبوعاتی به دقت اظهار نظر کنند که آیا انتشار خبر یا مقاله‌ای خاص، سوء استفاده از آزادی و در نتیجه جرم است، یا یک انتقاد اساسی می‌باشد که بالطبع نه تنها جرم نیست، بلکه وظیفه مطبوعات است. با این همه، طرفداران مکتب تحقیقی، شرکت هیئت منصفه را در محاکمات کیفری بدین علت که با مسئله تخصص سازگار نیست و بر کیفیت دادرسیهای جزایی، لطمه می‌زند، مورد انتقاد قرار داده‌اند. به نظر زعمای این مکتب، دخالت هیئت منصفه که در واقع قضات غیر حرفه‌ای هستند و تخصصی در امور کیفری ندارند، رسیدگی را از مسیر اصولی و فنی خود خارج می‌کند و ممانع از آن می‌شود که دادرسان متخصص و مطلع از علوم کیفری، با روش علمی و فنی به امر دادرسی بپردازند.

سابقه تاریخی

هیئت منصفه ریشه تاریخی عمیقی دارد. بنا به قول مورخان، هیئت منصفه به صورت فعلی تقریباً دنباله همان هیئتهایی است که در قدیم در یونان وجود داشته و به «هلیاست» معروف بوده‌اند.^(۲) به طوری که گزنفون می‌نویسد، این هیئتهای منصفه که از طبقات بنا، کفایش، عطار، دوره گرد، سنگتراش و غیره تشکیل می‌شدند، با اینکه نقش مهمی را بازی می‌کردند، به سبب اشتباهاتی که مرتکب شدند، افتخار چندانی از خود باقی نگذاشتند که از جمله آن اشتباهات، محکومیت سقراط به نوشیدن جام شوکران بود.

یک شکل دیگر از هیئت منصفه نیز در رم قدیم وجود داشته که به لحاظ جنبه اشرافی، با هیئتهای منصفه یونانی و امروزی متفاوت بود. اصل هیئت منصفه از انگلستان است. اما منظور از تشکیل آن در بدو امر این نبود که در دادرسی جزایی و یا حقوقی شرکت کنند، بلکه منظور این بود که اموال مردم را برای گرفتن مالیات مربوطه معرفی نمایند. جریان آن به این شرح است:

در سال ۱۰۶۶ میلادی، ویلیام فاتح که از نژاد نورماندی فرانسوی بود، انگلستان را فتح کرد. وی برای گرفتن مالیات سنگین، در هر محل هیئتی را مرکب از ۱۲ نفر از اهالی آن محل، تشکیل داد. اعضای این هیئتها، ابتدا به موجب سوگندی که یاد می‌کردند، ملزم به راستگویی می‌شدند و بعد اموال همسایگان خود را معرفی و آن را در آرییی که صادر می‌کردند، ذکر می‌نمودند. این آراء، اساس و مبنای پرداخت مالیات پرداخت کننده محسوب می‌شد.

چون مردم انگلیس حاضر به پرداخت مالیات نبودند، برای گریز از آن، دعاوی صوری مالکیت علیه یکدیگر طرح می‌کردند. به این ترتیب، رفته رفته وقت این هیئتها، بیشتر صرف رسیدگی به ادعای مالکیت می‌شد. تا اینکه یک قرن بعد، تشکیل هیئتهای منصفه در دعاوی حقوقی در انگلستان توسعه زیادی پیدا کرد و در سال ۱۲۸۵ میلادی، در «فرمان کبیر» برای اولین بار، تشکیل هیئت منصفه به عنوان یک «حق» برای مردم انگلیس شناخته شد.

هیئت منصفه در آمریکا نیز از زمان تشکیل سیزده کلنی انگلیس به وجود آمد. در آن موقع در انگلستان خانواده استوارتها سلطنت می‌کردند و برای اینکه مهاجرت انگلیسیها را به کلنیا تشویق کرده باشند، مزایایی برای مهاجران قایل شدند که تشکیل هیئت منصفه در دعاوی حقوقی و جزایی در کلنیا، یکی از آنها بود. در فرانسه، هیئت منصفه یا ژوری را به شکل تقریباً امروزی، برای

اولین بار قانون انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹ میلادی ابداع کرد و سران انقلابی فرانسه با اقتباس از سیستم کیفری انگلستان، به تنظیم مقرراتی در خصوص ایجاد هیئت منصفه در محاکمات کیفری پرداختند که به موجب آن، ۱۲ نفر به نام «هیئت منصفه» در محاکمات شرکت می‌کردند.

انقلاب فرانسه دو هیئت منصفه تأسیس کرده بود:

- هیئت منصفه اتهام، که راجع به طرح اتهام رأی می‌داد.

- هیئت منصفه حکم دهنده، که در مورد جرم متهمانی که هیئت منصفه اتهام به آنجا ارجاع می‌نمود، قضاوت می‌کرد.

هیئت منصفه در اسلام

کلمه «هیئت منصفه» در اسلام وجود ندارد، ولی محتوایش هست. در فقه اسلامی آمده است که یک عده از فضلا و اهل علم در محضر قاضی حاضر باشند تا جلوی اشتباهات قاضی را بگیرند و به او در تشخیص جرم کمک کنند.^(۳)

هیئت منصفه در ایران

در ایران برای اولین بار، اصل ۷۹ متمم قانون اساسی مصوب ۲۹ شعبان سال ۱۳۲۵ ه. ق. به تقلید از ماده ۹۸ قانون اساسی بلژیک، رسیدگی به جرایم، سیاسی و مطبوعاتی را با حضور هیئت منصفه پیش‌بینی کرد و مقرر داشت: «در مورد تقصیرات سیاسی و مطبوعات، هیئت منصفین در محاکم حاضر خواهند بود».

پس از آن، در ۲۹ اردیبهشت ماه ۱۳۱۰ ش، قانون هیئت منصفه ایران در ۱۴ ماده تصویب شد. این قانون رسیدگی به جرمهای سیاسی و مطبوعاتی را در صلاحیت دیوان جنایی و با حضور هیئت قرارداد و شرایط اعضای هیئت منصفه و همچنین نحوه شرکت و اظهار عقیده آنان را در محاکمات سیاسی و مطبوعاتی مشخص کرد.

این قانون، با تصویب لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۵ بهمن ۱۳۳۱ ش در مورد جرایم، مطبوعاتی، نسخ ضمنی شد، و لایحه قانونی اخیر نیز طی مصوبه‌ای لغو و بی اعتبار گردید. سپس با تصویب لایحه قانونی مطبوعات مصوب سال ۱۳۳۴ ش، مقررات دیگری بر امور هیئت منصفه در دادرسیهای مطبوعاتی حاکم شد و این لایحه قانونی، تا سرنگونی رژیم شاهنشاهی در ایران مجری بود.

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، شورای انقلاب در تاریخ بیستم مرداد ۱۳۵۸ اولین قانون مطبوعات را در نظام جمهوری اسلامی به تصویب رساند. به موجب این قانون که ناسخ قوانین قبلی است، مقرر شد به جرایم ارتكابی به وسیله مطبوعات، در دادگاه جنایی و با حضور هیئت منصفه رسیدگی شود.

مواد ۳۱ تا ۳۸ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۵۸، راجع به شرایط و نحوه انتخاب و شرکت اعضای هیئت منصفه در محاکمات مطبوعاتی در ایران است. از آنجا که چگونگی تشکیل هیئت منصفه در قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ مشخص نشده، و خود قانون نیز تصریح دارد که موادی از قانون مطبوعات مصوب شورای انقلاب که با این قانون مطبوعات مغایرت ندارد، به قوت خود باقی خواهد بود، لذا در حال حاضر نیز در مورد هیئت منصفه برای رسیدگی به جرایم، مطبوعاتی، بر اساس مواد ۳۱ تا ۳۸ همان قانون اقدام می‌شود.

مروری بر قانون هیئت منصفه ایران (مصوب ۱۳۱۰)

همان طور که گفته شد، «قانون هیئت منصفه ایران» رسیدگی به جرمهای سیاسی و مطبوعاتی را در صلاحیت دیوان جنایی و با حضور هیئت منصفه قرارداد. طبق این قانون، جرم مطبوعاتی از جرمی بود که به وسیله کتاب یا مطبوعات مرتباً انتشار واقع شود. ماده سوم این قانون مقرر داشته بود: «جرمهای ذیل جرم مطبوعاتی نبوده و محاکمه آن بدون حضور هیئت منصفه به عمل خواهد آمد:

- جرمهایی که به وسیله بیانیه یا هر قسم مطبوعات دیگر که به نحو مرتب منتشر نمی‌شود به استثنای کتاب- وقوع یابد.

- جرمهایی که به وسیله انتشار اعلان به عمل آید، ولو این که اعلان در جریده یا مجله یا سایر مطبوعات مرتباً انتشار منتشر گردد.

- توهین به رؤسای ممالک خارجه یا نمایندگان سیاسی آنها در ایران.

- اسناد توهین آمیز یا افترا نسبت به فردی از نمایندگان ملت یا وزرا و معاونین آنها یا رؤسا و... نسبت به فردی از مأمورین دولتی یا

ادارات مجلس یا مأمورین بلدی و یا نسبت به اعضای انجمنهای بلدی و یا اعضای منصفه و یا اعضای اطاق تجارت و یسایا اعضای انجمنهای نظارت انتخابات و یا هیئتی از اشخاص فوق الذکر، مشروط بر این که آن اسناد یا افترا با مقام یا شغل اشخاص مذکور ارتباطی نداشته باشد.

- اسناد توهین آمیز یا افترا نسبت به افراد.
- فحش و ناسزا نسبت به هر کس که باشد».

به موجب این قانون، برای تعیین اعضای هیئت منصفه در اسفندماه هر سال در حوزه هر محکمه استیناف^(۴)، حاکم محل^(۵) و رئیس استیناف و رئیس محکمه بدایت^(۶) و رئیس انجمن بلدی و رئیس اطاق تجارت- در تقاطعی که اطاق تجارت تشکیل شده باشد، عدهای را که برای عضویت هیئت منصفه در ظرف سال لازم است و وزیر عدلیه قبلاً نام آنها را معین و اعلان نموده^(۷)، برای سال بعد معین می کنند. در هر موقعی که تشکیل هیئت منصفه لازم باشد، محکمه استیناف در جلسه علنی و با حضور مدعی العموم استیناف^(۸) پنج نفر را به سمت عضو اصلی و پنج نفر را به سمت عضویت علی السبیل از میان اشخاصی که به طریق فوق معین شده اند، به حکم قرعه انتخاب می کند تا اعضای اصلی در حین رسیدگی به جرمی که هیئت منصفه در مورد آن تشکیل می شود، حضور داشته باشند.

در قانون مذکور، اعضای هیئت منصفه می بایست شرایط زیر را می داشتند:

- ۱- تابعیت ایران
- ۲- خط و سواد فارسی به اندازه کافی.
- ۳- معروفیت و سکونت در مجلی که هیئت منصفه باید در آنجا تشکیل شود.
- ۴- لا اقل سی سال سن.
- ۵- عدم استخدام دولتی یا بلدی یا عدم استخدام در ادارات مجلس
- ۶- عدم محکومیت به جنحه و جنایت.

طبق این قانون، اعضای هیئت منصفه باید تا زمان اعلام ختم محاکمه، در تمام مدت جلسه دادگاه حضور داشته باشند و پس از اعلام رأی دادگاه، چنانچه رأی صادره دایره به مجازات متهم باشد، هیئت منصفه بلافاصله به اطاق مشاوره رفته و عقیده خود را اگر مبنی بر عدم تقصیر یا بر وجود موجبات تخفیف باشد، با ذکر دلایل کتبی اظهار خواهند نمود.

اظهار عقیده هیئت منصفه بر بی تقصیری متهم، موجب اعاده محاکمه است و در این صورت، اعاده محاکمه به تقاضای وزیر دادگستری به عمل خواهد آمد و وزیر دادگستری مکلف به انجام تقاضا می باشد. هرگاه هیئت منصفه موجباتی برای تخفیف مجازات ذکر کرده باشند، وزیر دادگستری در صورت قطعیت حکم محکومیت، مطابق قانون تقاضای تخفیف خواهد کرد.

گفتنی است که قانون هیئت منصفه ایران، شرکت هیئت منصفه را فقط به محاکمات سیاسی و مطبوعاتی محدود کرده بود و در آن، اعضای هیئت منصفه نیز قبل از صدور رأی دادگاه نقشی برعهده نداشتند. این قانون تا زمان نسخ، عملاً به اجرا در نیامد.

هیئت منصفه در قوانین فعلی ایران

در حال حاضر، با توجه به اینکه قانون گذار فقط رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی را با حضور هیئت منصفه پیش بینی کرده است، لذا می توان گفت که در قوانین ایران موارد رسیدگی هیئت منصفه در دادرسیها احصا گردیده و در مورد جرایم سیاسی و مطبوعاتی نیز از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران پیروی شده است. صلاحیت تشکیل هیئت منصفه را در جرایم مذکور، اصل ۱۶۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ماده ۳۴ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ چنین تصریح کرده است:

«رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیئت منصفه در محاکم دادگستری صورت می گیرد...»
«به جرایم ارتكابی به وسیله مطبوعات، در دادگاه صالحه با حضور هیئت منصفه رسیدگی می شود».

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نحوه انتخاب، شرایط و اختیارات هیئت منصفه را به قوانین عادی موکول کرده است که فعلاً همان لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۵۸ می باشد.

● در ایران برای اولین بار، اصل ۷۹ متمم قانون اساسی مصوب ۲۹ شعبان

سال ۱۳۲۵ ه. ق، به تقلید از ماده ۹۸

قانون اساسی بلژیک، رسیدگی به

جرایم سیاسی و مطبوعاتی را

با حضور هیئت منصفه پیش بینی کرد و

مقرر داشت:

«در مورد تقصیرات سیاسی و مطبوعات،

هیئت منصفین در محاکم

حاضر خواهند بود.»

● به موجب قانون مطبوعات جمهوری اسلامی ایران،

مصوب بیستم مرداد ۱۳۵۸

مقرر شده است به جرایم ارتكابی به وسیله مطبوعات

در دادگاه جنایی و

با حضور هیئت منصفه رسیدگی شود.

دادرسی مطبوعاتی و هیئت منصفه

چون مواد ۳۰ الی ۳۸ لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۵۸ راجع به هیئت منصفه در محاکمات مطبوعاتی، نسخ نشده و هنوز لازم‌الاجرا می‌باشد، (۹) لذا به موجب آن، طرز تعیین و شرایط اعضای هیئت منصفه و ترتیب شرکت آنان در دادرسی مطبوعاتی به شرح زیر است:

طرز تعیین اعضای هیئت منصفه - برای تعیین اعضای هیئت منصفه، هر دو سال یک بار در مهر ماه، در تهران به دعوت وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، هیئتی با حضور رئیس دادگاههای شهرستان^(۱۰) و رئیس انجمن شهر (در صورتی که انجمن شهر نباشد، شهردار) و در مراکز استانها به دعوت استاندار هیئتی مرکب از رئیس دادگستری و رئیس انجمن شهر (در صورتی که انجمن شهر نباشد، شهردار) و نماینده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکیل می‌شود. این هیئت، مجموعاً چهارده نفر افراد مورد اعتماد عمومی را از بین گروههای مختلف اجتماعی (روحانیون، استادان دانشگاهها، پزشکان، نویسندگان، روزنامه‌نگاران، وکلای دادگستری، دبیران، آموزگاران، سردفتران، اصناف، پیشموران، کارگران و کشاورزان) - هفت نفر اصلی و هفت نفر علی‌البدل - انتخاب می‌کند. پس از انتخاب اعضای هیئت منصفه، در تهران وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و در استانها، استاندار، اسامی اعضای هیئت منصفه را برای رئیس کل دادگاههای استان می‌فرستد.

شرایط اعضای هیئت منصفه - اعضای هیئت منصفه باید دارای شرایط باشند:

۱. داشتن لااقل سی سال سن.

۲. نداشتن سابقه محکومیت مؤثر کیفری.

۳. معروفیت به امانت و صداقت و حسن شهرت.

نحوه شرکت اعضای هیئت منصفه در دادرسی مطبوعاتی ورأی - برای رسیدگی به جرایم مطبوعاتی، دادگاه صالحه با حضور هیئت منصفه تشکیل می‌شود.

در هر محاکمه مطبوعاتی، دادگاه در جلسه مقدماتی خود با حضور دادستان یا نماینده او، از ۱۴ نفر اعضای هیئت منصفه دعوت می‌کند که در جلسات محاکمات حضور یابند. ولی در هر صورت، دادگاه با حضور ۷ نفر از اعضای هیئت منصفه رسمیت خواهد داشت.

هرگاه در حین محاکمه نیز اعضای هیئت منصفه سوالاتی داشته باشند، آن را کتباً به رئیس دادگاه خواهند داد که مطرح گردد. دادگاه مطابق مقررات عمومی رسیدگی می‌کند و پس از اعلام ختم دادرسی، بلافاصله اعضای هیئت منصفه به شور پرداخته در مورد اینکه:

الف. آیا متهم بزهکار است؟

ب. در صورت بزهکار بودن، آیا مستحق تخفیف است یا خیر؟

تصمیم می‌گیرند ورأی اکثریت هیئت منصفه را کتباً به دادگاه اعلام می‌نمایند و سپس دادگاه براساس تصمیم آنها، رأی صادر می‌کند. در صورتی که تصمیم مبنی بر بزهکاری باشد، تطبیق عمل انتسابی با قانون و تعیین مجازات و تصمیم‌گیری درباره سایر جهات قانونی آنها، با دادگاه می‌باشد.

اعضای هیئت منصفه موظفند که در جلسات دادگاه تا پایان آن حضور یابند و عدم حضور بدون عذر موجه و یا امتناع از شرکت در تصمیم‌گیری از طرف هر یک از اعضای هیئت منصفه، موجب دو سال محرومیت از عضویت هیئت منصفه خواهد شد.

محسوبات و واقعات و امور بارز روزانه را در نظر می‌گرفتند، تامفاد خشک و جامد قانون را، بار صحنهای آقای ناصر مکارم شیرازی در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۱۵ مجلس بررسی نهایی قانون اساسی در موقع طرح و تصویب اصل یک صد و شصت و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. عدادگاه استان (اصطلاح قدیمی است)، در حال حاضر در سازمان دادگستری، دادگاه استان وجود ندارد.

۷. فرماندار محل

۶. عدادگاه شهرستان (اصطلاح قدیمی است).

۷. باین عده از پنجاه نفر کمتر نخواهد بود.

۸. عدادستان استان. این پست در سازمان فعلی دادگستری حذف شده است.

۹. در قانون جدید مطبوعات که مصوب سال ۱۳۶۴ می‌باشد، ذکری از تشکیل هیئت منصفه نشده و چون این قانون، قوانین سابق را که با آن مغایر نیست، لغو نکرده است، لذا مواد ۳۰ الی ۳۸ لایحه قانونی مطبوعات مصوب سال ۱۳۵۸ که راجع به نحوه انتخاب و وظایف هیئت منصفه می‌باشد، هنوز به اعتبار خود باقی است و براساس همان قانون نیز اخیراً هیئت منصفه مطبوعات انتخاب شدند.

۱۰. در سازمان فنی دادگستری، دادگاه شهرستان منح و به جای آن، دادگاههای کیفری ۲ و حقوقی ۲ تشکیل شده است.

● منابع و مأخذ

- ۱- آیین دادرسی کیفری، محمود آخوندی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۸، جلد ۲.
- ۲- حقوق اساسی، قاسمزاده، تهران، ابن‌سینا، چاپ هشتم، ۱۳۴۴.
- ۳- حقوق جزای عمومی، محمدعلی معتمد، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۵۱، جلد ۱.
- ۴- حقوق جنایی، عبدالحسین علی‌آبادی، تهران، بن، ۱۳۶۱، جلد ۴.
- ۵- دادگاه باید نظریه هیئت منصفه را اعمال کند، [سخنرانی] گودرز افتخار جهرمی، کارنامه مطبوعات، ش ۱۱ (هفته آخر آبان ۱۳۷۰)، ص ۵.
- ۶- دوره حقوق جزای عمومی، جلد اول: کلیات حقوق جزا، مرتضی محسنی، تهران، دانشگاه ملی، ۱۳۵۴.
- ۷- صورت مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دبیرخانه مجلس بررسی نهایی قانون اساسی، تهران، اداره کل اسرورفرهنگی و روابط عمومی مجلس شورای اسلامی، ۱۳۶۴، جلد ۳.
- ۸- مجموعه قوانین سال ۱۳۱۰، چاپخانه مجلس.
- ۹- مجموعه قوانین سال ۱۳۰۸، نشریه روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران.
- ۱۰- مجموعه قوانین سال ۱۳۴۶، نشریه روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران.
- ۱۱- نهاد دادرسی در اسلام، محمدحسین ساکت، مشهد، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۶۵.
- ۱۲- هیئت اتهامیه و هیئت منصفه، محمدشاهکار، کانون وکلا، سال ۴، ش ۲۵ (مهر ۱۳۳۱)، ص ۲۱-۲۲.
- ۱۳- هیئت منصفه، یوسف رحمتی، مجله حقوقی وزارت دادگستری، ش ۶ و ۷ (مهر و شهریور ۱۳۳۹)، ص ۳۱۷-۳۲۱.
- ۱۴- هیئت منصفه، کریم صمیمی، نشریه کانون وکلای دادگستری آذربایجان، ش ۱ (سال ۱۳۳۷)، ص ۵۳-۵۸.
- ۱۵- هیئت منصفه از ۱۲۱۵ میلادی تا امروز، علی جباری، کانون وکلا، سال ۵، ش ۳۴ (مهر و آبان ۱۳۳۲)، ص ۱۹-۲۲.
- ۱۶- هیئت منصفه از لحاظ تاریخی، علی محمدطباطبایی، کانون وکلا، سال ۵، ش ۳۲ (خرداد و تیر ۱۳۴۲)، ص ۴۶-۴۹.
- ۱۷- هیئت منصفه در آمریکا، مصطفی امامی، ماهنامه حقوق امروز، سال ۲، ش ۱۱ و ۱۲ (فروردین و اردیبهشت ۱۳۴۳)، ص ۴۳-۴۶.
- ۱۸- هیئت منصفه در انگلستان، مصطفی امامی، ماهنامه حقوق امروز، سال ۲، ش ۹ و ۱۰ (بهمن و اسفند ۱۳۴۲)، ص ۷۲-۷۴.
- ۱۹- هیئت منصفه در دادگاههای کشورهای متحده آمریکا شمالی، مهین دخت خانمائی، کانون وکلا، سال ۱۵، ش ۸۶ (مهر آبان ۱۳۴۲)، ص ۱۱۱-۱۲۷.
- ۲۰- هیئت منصفه در محاکمات حقوقی ایالات متحده آمریکا، موسی اخروی، مجله حقوقی وزارت دادگستری، دوره جدید، ش ۱۶ (خرداد ۱۳۵۶)، ص ۱۴۲-۱۵۰.

■ حمید مقدمفر، مدیر مسئول نشریه «واحدی» مراغه و قاضی دادگستری است.

● پانوشها

۱. مترجم لوژی حقوق، محمد جعفر جعفری لنگرودی، تهران، بی‌نا، بی‌تا، ص ۶۶۵.

۲. Helicote، افرادی بودند که در میدانهای عمومی در هوای آزاد و در آفتاب، تحت ریاست قایقه یک هیئت از قضا که شغل آنها قضاوت بوده، جمع می‌شدند و قضاوت می‌کردند و در قضاوت نیز بیشتر